

Михайло БОКОТЕЙ

аспірант, старший викладач кафедри художнього скла ЛНАМ

АВТОРСЬКА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ У СКЛЯНИХ КОМПОЗИЦІЯХ РЕМІГІЮСА КРЮКАСА

***Анотація.** Зроблено короткий огляд творчості відомого литовського художника, іноземного члена Національної академії мистецтв України Ремігіюса Крюкаса. На основі мистецької та виставкової діяльності митця зроблено спробу проаналізувати роботу над дизайном малотиражної продукції та виявлення індивідуального авторського характеру в художніх композиціях митця, виконаних упродовж 2010-2013 рр.*

Ключові слова: авторське скло, дизайн художнього скла, студійне скло, авторська індивідуальність.

Мистецтво скла увійшло у ХХІ ст. із значними здобутками на шляху розширення мистецьких можливостей склярства, художніх і технічних відкриттів, піднесення ролі індивідуальної авторської творчості, а відтак — утвердження імені автора. Основним завоюванням Руху студійного скла [1], що, охопивши всі країни, відзначив півстоліття свого існування 2012 р., став вільний творчий експеримент, який вивів художнє скло на рівень великих пластичних мистецтв. Пошуки ідей і авторських технік утвердили нову роль цього виду мистецтва як медіуму вільного вираження. Використовуючи унікальну властивість матеріалу — прозорість, що надає склу четвертого виміру і можливість зазирнути в простір усередині об'єкта, художники демонструють багату палітру технік і прийомів. Вихід за межі звичного використання матеріалу дозволив склярству стати новим видом візуального мистецтва. Це одночасно скульптура, арт-об'єкт та інсталяція, а в окремих випадках — архітектура та конструкція [2].

Литовський художник Ремігіюс Крюкас — визнана сьогодні в Литві національна знаменитість — став одним з перших активних послідовників руху студійного скла в Східній Європі. Його творчість слід розглядати в контексті широкого авторського експерименту у світовому мистецтві художнього

скла останньої третини ХХ — першому десятилітті ХХІ ст. Суть експерименту полягає в пошуку й утвердженні індивідуального авторського почерку в потужному потоці розвитку мистецтва скла.

Науковому дослідженню творчості відомого литовського художника присвятила кілька публікацій доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Російської академії мистецтв Л. Казакова. В українському науково-мистецькому просторі ім'я Р. Крюкаса згадується лише в контексті його участі в Міжнародних симпозиумах художнього скла у Львові.

Спеціальність художника-скляра Р. Крюкаса отримав 1985 р. у Державному художньому інституті Литви, після закінчення якого 1993-2000 рр. працював на посаді дизайнера на підприємстві “Паневежію стіклас” (Паневезьке скло). Від 1985 р. Р. Крюкас постійно бере участь у міжнародних виставках і симпозиумах (країни Прибалтики, Білорусь, Чехія, Словаччина, Угорщина, Польща, Німеччина, Люксембург, Данія, Фінляндія, Швеція, США, Росія, Україна). Проте найактивніший авторський період творчості художника розпочався від 2000 р., коли Р. Крюкас заснував власну гуту художнього скла “Гласреміс” (Glasremis) у м. Паневежис. На той час за плечима вже був великий практичний досвід роботи з матеріалом, широке знайомство з творами майстрів світового склярства (зазначимо, що 1993 р. художник працював у Данії, на гутних підприємствах на о. Борнхольм, де ділився досвідом з місцевими майстрами). Сьогодні “Гласреміс” — це єдиний центр художнього скловиробництва в регіоні, де також мають змогу працювати художники-склярі. 2010 р. за творчі досягнення та багаторазову участь у Міжнародних симпозиумах гутного скла у Львові Р. Крюкас нагороджений срібною медаллю Національної академії мистецтв України. 2013 р. митець удостоєний звання закордонного академіка Російської академії мистецтв, а 2014 р. після успішної персональної виставки в Києві — звання іноземного члена Національної академії мистецтв України.

Роботи Р. Крюкаса — це синтез різних технік, несподіваних підходів і матеріалів. За словами майстра: “Скло багатולי-

ке, воно ніколи не дає зупинитися, завжди є місце для чогось нового. Дерево, метал, камінь — ось ті допоміжні матеріали, що дозволяють найповніше реалізувати ідею. Скло — матеріал примхливий, воно не любить невизначеності, слабкої підготовки, а особливо поганого настрою” [3].

В останні роки поруч з Р. Крюкасом працює дружина, талановитий художник-скляр Індре Стульгайте-Крюкієне. Якщо у творчості Р. Крюкаса переважають великогабаритні твори, комбіновані литі деталі з прозорими брилами, каменем і металом, то роботи дружини художника більш мініатюрні та камерні. Для неї важливий “емоційний заряд” твору [4].

Особливого значення слід надати виставковій діяльності подружжя Крюкасів упродовж останніх кількох років. З великим успіхом художники провели низку персональних виставок, серед яких варто згадати виставку 2011 р. у експозиційних залах відомого у світі музею скла у м. Рііхімякі (Фінляндія), 2012 р. — у Калінінградській художній галереї (Росія), 2013 р. — у Всеросійському музеї декоративно-прикладного і народного мистецтва (Росія), у Інституті дизайну Кельце, Галереї скла і кераміки Бюро художніх виставок м. Вроцлав і галереї “ББ” у Кракові (Польща), а також у Музеї скла у Львові в рамках 9-го Міжнародного симпозіуму гутного скла та Національній академії мистецтв України в Києві.

Виставки, які були організовані в Україні з ініціативи Львівської національної академії мистецтв і Музею скла у Львові, пройшли з великим успіхом і визнанням з боку художньої громади та широкої публіки. Емоційна сила, що випромінюється з матеріалу, оптичні ефекти, вибухи кольору, фактурні пошуки народжували нове естетичне почуття від зустрічі з мистецькими творами, які суттєво відрізняються від знаних українським поціновувачам художнього скла з творчості сучасних вітчизняних художників. Пластичні арт-об’єкти за всієї умовності та лаконічності викликали в уяві найрізноманітніші образні асоціації. Високопрофесійна експозиція з підсвічуванням об’єктів у затемненому просторі сприяла максимальному сприйняттю кожної представленої роботи.

Іншою складовою успіху є досконалість технічного вико-

нання, що становить неодмінну характеристичну рису естетичної вартості авторського твору. Композиції з оптичного скла вражали абсолютною чистотою матеріалу, побудованою на контрастах або геометричному поєднанні форм, розходженні фактур і кольору, на співвідношенні абстрактного й образного, реального й ілюзорного. Твори відзначалися різноманітністю задумів, тем та ідей, втілених засобами оптики, пластики, маси й кольору. Прозорість і взаємодія зі світлом шліфованого скла містять потужну енергію, дають можливість нескінченної трансформації та розвитку форми, створюють особливе поле емоційної напруги [5].

Цікаві нерідко питають художника, яку із своїх робіт він любить. “У мене всі роботи улюблені, — відповідає Р. Крюкас. — Якщо якась мені не подобається, я по-російськи лаюся та розбиваю її. Деякі самі не витримують критики й тріскають. Скло — матеріал примхливий, як жінка. У мене є свої прийоми поводження з ним. Наприклад, багатьох дивує фактура окремих деталей. Я роблю їх, відливаючи гаряче скло на поверхню дерев’яної дошки...” [3].

Творчий метод Р. Крюкаса полягає в гармонійному поєднанні дизайнерського раціонального мислення та декоративно-образного трактування матеріалу. Його авторський почерк розкрився у створенні просторових об’ємно-пластичних арт-об’єктів з використанням оптичного скла. Заломлення, відображення, дифракцію світла автор використовує для передння багатосторонніх просторово-сміслових зв’язків, взаємовідношення об’єкта із середовищем і глядачем [5]. Композиції “Весняна меланхолія” (2010, 490x220x220, оптичне та лите скло, авторська техніка), “Перекотиполо” (2011, Ø260, Ø260, Ø300, гутне скло, авторська техніка), “Бурштиновий корабель” (2011, 330x440x140, гутне скло, лиття, авторська техніка), “Весняні ігри” (2011, 480x420x120, гутне та лите скло, авторська техніка), “Червоний кратер” (2011, 210x360x360, гутне та лите скло, авторська техніка), “Мозок” (2013, 270x270x130, лите скло, авторська техніка) і десятки інших вражають особливою напругою внутрішнього життя об’єкта, контрастом гладких фактур основи твору з матовою шор-

сткістю поверхні наліпів. Форми оптичних об'єктів суголосні сучасній архітектурі логікою конструктивної побудови, співвідношенням пропорцій, мас скла. Колір, товщина масивних блоків відповідає за емоційне й асоціативно-образне вирішення. Вільна від образотворчого начала пластика, а по суті — скульптурні об'єкти, розкривають ставлення автора до світу, його переживання, враження від побаченого [6].

Власне неочікуваний і, на перший погляд, непоєднаний контраст фактур — ідеально відполірованого, з фінезійно добрим пастельним кольором оптичного скла та нешпатно сформованого, зазвичай довільно скрученого вручну пласта прозорого гутного скла — формує індивідуальний характер авторських композицій Р. Крюкаса. У роботі “Блакитне вітрило” (2011, 510х370х70, оптичне та лите скло, авторська техніка) біотектонічна форма блакитної брили оптичного скла в поєднанні зі шліфованими блоками відлитого в піску гутного скла створює враження легкості, динаміки та формує чітко виражену асоціацію побаченого об'єкта з назвою твору.

За всієї абстрактності геометричних форм, лаконізмі технічних прийомів твори Р. Крюкаса викликають цілком визначені асоціації, окреслені в назвах робіт, і відображають концептуальні сентенції автора: “Перед бурею” (2011, 480х560х300, гутне та лите скло, авторська техніка), “На підвіконні” (2012, 450х340х340, гутне та лите скло, авторська техніка), “Наполегливість” (2012, 370х400х290, гутне та лите скло, авторська техніка), серія об'єктів “Камені Марса” (2012, Ø290, h — 200, Ø300, h — 210, Ø300, h — 220), гутне скло, авторська техніка), “Удвох” (2013, 330х340х370, гутне та лите скло, авторська техніка). Часто для посилення образної виразності автор вдається до поєднання скла з іншими матеріалами — деревом, каменем, металом.

Прийом поєднання холодних видів обробки скла (обрізка, шліфування, полірування) з вільним формуванням у гарячому стані дає насамперед можливість формотворчої імпровізації. Литі монолітні, ідеально прозорі та чисті масивні блоки скла набувають чітких обрисів у контрасті з декоративними фактурними деталями, які буквально врізаються в їхнє тіло. Ма-

теріально відчутний пластичний декор створює враження органічного зростання, розвитку, що відбуваються в природі, у всесвіті. Цей декоративний прийом контрастного зіставлення різних фактур матеріалу став характерною прикметою безпомилково розпізнавального авторського почерку [2].

Роботи Р. Крюкаса наповнені конструктивною силою, монументальністю та емоційною цілісністю. Незважаючи на абстрактність скульптур, кожна з них є зрозумілою, творчо продуманою і довершеною роботою [5].

Ведучи мову про творчу індивідуальність Р. Крюкаса, не можна не згадати про діяльність підприємства, яке він очолює. Р. Крюкас, один з небагатьох художників, які одночасно працюють з утилітарним склом та скульптурною пластикою [6]. Творчі роботи художника вирізняє їхня монументальність, чистота форми і, на перший погляд, простота виконання, натомість дизайн тиражної продукції створює враження технологічно вишуканого, надзвичайно складного при виконанні внутрішнього простору скляного об'єкта [7].

Асортимент тиражної продукції декоративних і ужиткових виробів дуже широкий — це предмети різних форм і розмірів для інтер'єрів, скульптура, призи та подарунки, сувеніри. Надзвичайно важливо відзначити, що в дизайні виробів масової продукції проявляються ті самі авторські творчі принципи, що й в унікальних творах. До них ставляться такі самі вимоги високої виконавської якості, винахідливості технічних прийомів, що дозволяє з упевненістю зарахувати ці об'єкти до розряду оригінальної продукції, наділеної всіма якостями художніх предметів [2].

Слід особливо відзначити моделювання внутрішнього простору з його ілюзорним вібруванням світла й кольору, технічно вишуканою ідеєю виконання та широкою гамою варіантів. При кожному новому ракурсі сприйняття відбуваються дивовижні оптичні метаморфози, відкриваються нові площини, утворюються внутрішні об'єкти та світлові ефекти. Багатогранне насичення кольоровими відблисками, променисті спалахи світла, їхня динамічна взаємодія перетворює реальне в ілюзорне й навпаки [5].

Каталог продукції гуті "Гласреміс" щороку поповню-

ється новими зразками, які фабрика демонструє на торгах “Амб’енте” у Франкфурті (Німеччина), де впродовж останнього десятиліття сформувалося чимале коло постійних клієнтів з усього світу. Прикметним є такий курйозний факт, що в пражьких арт-бутиках і галереях, якими наповнене старе місто столиці Чехії, а водночас світового склярства, продукція гуті з Паневежиса представлена як “оригінальне чеське скло”. Щоправда, індивідуальний характер об’єктів, запроєктованих з неповторним почерком Р. Крюкаса, не ошукає ока обізнаного поціновувача творчості литовського митця.

Активна позиція Р. Крюкаса в різних формах художньої та виробничо-підприємницької діяльності, знання реального стану скляної справи у світі дозволили йому стати одним з найбільш розпізнаваних авторів у середовищі художників-склярів не лише в Європі.

Студійний рух у склі, що нині охопив увесь світ, представляє феномен сучасної художньої культури. Скло як вікно у світ — така його художня місія впродовж усього розвитку культури та мистецтва [5]. За останні роки сформувалася яскрава творча індивідуальність Р. Крюкаса зі своїм неповторним авторським почерком, авторською лінією в мистецтві художнього скла — сучасною концепцією, яка проявляється в усьому різноманітті творчого експерименту.

1. Рух студійного скла (Studio Glass Movement) розпочав своє існування на початку 60-х рр. ХХ ст. у США, заснував художник-скляр Гарвей Літлтон, характеризує індивідуальні творчі ініціативи художників-склярів, які не пов’язані з діяльністю на підприємствах-виробниках. 2. Казакова Л. Контрасты — рукопис. 3. Domeikaitė A. Glass sculptor Remigijus Kriukas: After thirty years, glass still plays tricks on me — [Електр. ресурс]. — Режим доступу: <http://www.15min.lt/en/article/culture-society/glass-sculptor-remigijus-kriukas-after-thirty-years-glass-still-plays-tricks-on-me-528286805#ixzz33bInWJOg>. 4. Петрова М. Бью стекло и ругаюсь по-русски // АиФ Калининград, 13 (775). — Калининград, 2012. — 16/16. 5. Казакова Л. Remis. Вступна стаття. — Vilnius: УАВ “Pro omnia”, 2011. — 6-7/152; 6. Ремигиус Крюкас — [Електр. ресурс]. — Режим доступу: [http://www.vaiva.by/avtori/remigijus-kryukas-\(litva\)](http://www.vaiva.by/avtori/remigijus-kryukas-(litva)). 7. Bokotey M. Poezja szkła. Remigijus Kriukas,

Indre Stulgaite Kriukiene — Kielce: Institute of Design Kielce, 2013. — 20 s. 8. Glass Remis Art Glass Studio: каталог продукції. — UAB Glasremis, Паневежис, 2013.

Annotation

Mykhaylo Bokotey. The individual author's line in glass design of Remigijus Kriukas. The article presents a brief overview of the creative work by the famous Lithuanian artist Remigijus Kriukas, a foreign member of the National Academy of Arts of Ukraine. Short analysis of artistic and exhibition activity of the artist, the work on the design of short-run production is done in it. Also here was made the attempt to identify the individual author's line based on the artworks performed by the artist during 2010-2013.

Key words: glass art, glass design, studio glass movement, individual authors line.

Анотація

Михайло Бокотей. Авторська індивідуальність в композиціях из стекла Ремігіюса Крюкаса. В статті зроблено короткий огляд творчості відомого литовського художника, іноземного члена Національної академії мистецтв України Ремігіюса Крюкаса. На основі художественної і виставочної діяльності художника зроблено спробу проаналізувати роботу над дизайном малотиражної продукції, пошук визначення індивідуального авторського характеру на основі художественних композицій, виконаних художником в період 2010-2013 рр.

Ключевые слова: авторское стекло, дизайн художественного стекла, студийное стекло, авторская индивидуальность.

Блакитне вітрило
510x370x70, 2011

Наполегливість
370x400x290, 2012

Удвох
350x330x70, 2013

Володар ночі
500x260x70, 2012

Р. Крюкас

Екватор
400x350x380, 2013

Камені марса
220x300x300, 2012

На підвіконні
450x340x340, 2012

В море
250x500x220, 2011
Р. Крюкас